

Musiikkia ja filosofiaa: Musiikki yhteiskunnan peilinä ja toisinpäin
25.2.2021 klo 18.00, Kamarimusiikkisali, Pohjoinen Rautatiekatu

OHJELMA

Esikuvallinen armeija Rykmentin tyttäressä (Suomen Kansallisooppera 1935–1939)

Suomalaisessa Oopperassa sai ensi-iltansa Gaetano Donizettin *Rykmentin tytär* marraskuussa 1935. Suomeksi esitetyn teoksen ohjasi Väinö Sola (1883–1961), joka myös dramatisoi sen ja kirjoitti uuden suomenkielisen libretton. Vaikka Suomalaisessa Oopperassa teosta ei ollutkaan esitetty aikaisemmin, se oli silti tuttu suurelle osalle yleisöä mm. Kansallisteatterin suosituista esityksistä (1909–1913 ja 1925). Myös Suomalaisen Oopperan tuotannosta tuli suosittu, ja sitä esitettiin 27 kertaa aina syksyyn 1939 asti, kun Suomessa valmistauduttiin Neuvostoliiton vastaisen sodan syttymiseen. Aiemmistä *Rykmentin tyttären* tuotannoista poiketen Sola tuo näyttämölle tuttujen marssisävelmien tahtiin aivan uudennäköisen *Hitlergruss*:ia käyttävän armeijan, ja siinä muutoinkin tavoitellaan nyky-saksalaisen armeijan tuttavallistamista. Solan ohjaamassa produktiossa resonoituu 1930-luvun poliittinen tilanne, jota suhteessa Saksaan sävytti ristiriita ns. vanhan sivistyneen Saksan ja uuden Hitlerin johtaman Saksan välillä. Solan ohjaus pyrkii liudentamaan tätä mentaalista konfliktia taiteen keinoin.

Anne Kauppala, luento

Konsertin teoksissa heijastuvat sodan kasvot Napoleonin taisteluista toiseen maailmansotaan. Runoilijat ja säveltäjät romantiikasta modernismiin ilmentävät sodan todellisuutta yksilön kokemuksesta käsin, naturalistisin ja inhorealisticin kuvin sekä propagandalauluin. Inhimillinen kärsimys ja sodan onnettomuus tuodaan iholle, etäännytetään tai ironisoidaan. Vapauden, veljeyden ja tasa-arvon nimissä synnytetään taistelutahtoa.

Sodan äänimaisemassa kuuluvat marssirytmit, ratsut, torvisignaalit, rumpujen pärinä ruudinsavun keskellä, pommien vihellykset, sotakenttien kaukainen jyrinä, teloituskomppanian lentävät luodit ja sotateollisuuden väsymättömät koneet.

Robert Schumann (1810–1856):

Vier Märsche, Neljä marssia pianolle op. 76

nro 1 Es-duuri, *Mit grösster Energie*

nro 3 B-duuri *Lagerszene* / Leirikohtaus

Die Soldatenbraut / Sotilaan morsian (Mörrike) op. 65 nro 1

Hauptmanns Weib / Kapteenin vaimo (Burns) op. 25 nro 19

Die beiden Grenadiere / Kaksi krenatööriä (Heine) op. 49 nro 1

Der Soldat / Sotilas (Andersen) op. 40 nro 3

Harvoin soitetut *Neljä marssia pianolle* syntyivät keväällä 1848. Marssit liittyvät Dresdenin tasavaltalaiseen vallankumousliikhehdintään ja ilmentävät kaupungin sotilaallisia tapahtumia. Schumann itse nimitti populaariin tyylin sävellettyjä marssejaan tasavaltalaisiksi ja kertoi säveltäneensä ne palavan innoituksen vallassa.

Schumannin laulujen kertojat ovat taipumattomia krenatöörejä ja uskollisesti odottavia puolisoita. Sodan todellisuus vie taistelukentille sankaruuteen vapauden ja ihmisarvon puolesta, mutta yksittäisen sotilaan tragedia on jäädä sodan heiteltäväksi. Vallankumoukselliset mielialat ja sodankäynnin idealistiset päämäärät kuvitetaan innoittunein marssirytmien ja *Marseljeesin* sävelin.

Sergei Rahmaninov (1873–1943): *Poljubila ja na petšal svoju* / Sotilaan vaimo (Ševtšenko) op. 8 nro 4

Modest Musorgski (1839–1881): *Zabytyj* / Unohdettu (Goleništšev-Kutuzov)

Sodan makaaberius, murhe ja toivottomuus hengittävät raskaasti venäläisissä lauluissa. Vallanpitäjät sanelevat kohtalon, johon yksilö ei voi vaikuttaa. Rahmaninovin slaavilaisessa romanssissa sotamiehen vaimo alistuu yksinäiseen vanhuuteensa. Musorgskin sodanvastaisen balladin varis jäytää taistelukentälle unohdetun, kuolleen sotilaan silmää.

***

Theodor W. Adorno (1903–1969):

Zwei Propagandagedichte von Brecht für Singstimme und Klavier /

Kaksi Brechtin propagandarunoa lauluäänelle ja pianolle

1. Brecht
2. Das Lied von der Stange (Laulu rautatangosta)

Sosiologi ja filosofi Theodor W. Adornon suppeaa sävellystuotantoa esitetään harvoin. Dissonoivista ja ekspressionistisista propagandalauluista ensimmäisessä myrsky-yön kukkiva ruusu symboloi Saksan kukoistusta Hitlerin poistuttua.

Monimerkityksellisen toisen laulun runossa Brecht leikkii *Stange*-sanalla viitaten sillä Ruhrin terästeollisuuden tukeen Hitlerin sodankäynnissä. Runoa epäillään Adornon omaksi Brecht-parodiaksi.

***

Henri Duparc (1848–1933): *Lamento / Valitus* (Gautier)

Au pays où se fait la guerre / Sotivaan maahan (Gautier)

Duparcin myöhäisromanttiset laulut on sävelletty Théophile Gautier'n symbolistisiin ja dekadentteihin runoihin. Sota etäännyy myyttiseen aikaan ja verhottuihin merkityksiin.

Valkean haudan yllä, punamarjakuusen oksalla laulaa vaalea kyyhky surullista lauluaan. Neito tornissa odottaa sotaan lähteneen rakastettunsa paluuta.

Claude Debussy (1862–1918):

Noël des enfants qui n'ont plus de maison / Kodittomien lasten joulu (Debussy)

Ensimmäisen maailmansodan keskelle syntynyt Debussyn isänmaallinen laulu on epätoivon ja vihan huuto sodan julmuuksille. Ranskalaiset orpolapset rukoilevat rangaistusta saksalaisille sotilaille ja leipää joululahjaksi.

Richard Wagner (1813–1883): *Les deux grenadiers* / Kaksi krenatööriä WWV 60 (Heine)

Runoilija Heinrich Heinen tapaaminen Pariisissa vuonna 1839 innoitti Wagneria säveltämään ranskankielisen käännöksen kahden aseveljen matkasta Venäjän sotavankeudesta Ranskaan. Schumannin laulu Heinen samaan runoon valmistui muutamaa kuukautta myöhemmin. Uljaaksi lopuksi Wagner maalaa Schumannista poiketen *Marseljeesin* sävelet pianolla.

Jenni Lättilä, sopraano

Jenni Lappalainen, piano

FT **Anne Kauppala** on esittävän säveltaiteen tutkimuksen professori Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ja toimii myös Taideyliopiston Historiafoorumin johtajana. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat ooppera, musiikin historia, musiikkisemiotiikka, musiikin naistutkimus. Hän on myös DocMus-tohtorikoulun julkaisuja -sarjan päätoimittaja. Hänen on viimeisimmissä tutkimusjulkaisuissaan tutkinut mm. Aino Acktén Salome-roolia, Cathy Berberianin camp-esityksiä ja oopperaesitysten poliittisia piiloagendoja.

Sopraano, MuT **Jenni Lättilä** on valmistunut Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin ja laulumusiikin koulutusohjelmista, opettajinaan Pekka ja Outi Kähkönen. Hän on täydentänyt lauluopintojaan ulkomailla mm. professori Dorothy Irvingin ja Mark Nicolsonin johdolla. Tohtoriksi hän valmistui keväällä 2017 tutkimusaiheinaan Richard Wagnerin musiikki nuoren dramaattisen sopraanoinstrumentin näkökulmasta sekä oopperalaulajan tunnettyö. Lättilä on palkittu useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä laulukilpailuissa, ja Suomen Wagner-seura myönsi hänelle Bayreuth-stipendin vuonna 2009. Hänen dramaattinen sopraanoinstrumenttinsa sopii erityisen hyvin Verdin ja Wagnerin suuriin naisrooleihin, ja hän tekikin ammatillisen debyyttinsä Verdin *Macbethin* Lady Macbethin roolissa 2010. Suomen Kansallisoopperassa hän lauloi debyyttinään kolme roolia Wagnerin *Ringissä* 2011, minkä jälkeen hän on vierailut talossa säännöllisesti. Hän on kysytty orkesterisolisti ja esiintyy liedlaulajana sekä Suomessa että ulkomailla; levytys pianisti Kirill Kozlovskin kanssa Richard Wagnerin kootuista yksinlauluista ilmestyi 2016 ja Yrjö Kilpisen laulujen kokoelma ”*Uusia lauluja*” 2017. Lättilä tunnetaan myös suomalaisen ja pohjoismaisen nykymusiikin esittäjänä ja kantaesittäjänä. Jenni Lättilä on ehtinyt urallaan toimia myös kanttorina, johtaa mm. kamariorkesteria ja useampaa kuoroa sekä työskennellä tutkijana Sibelius-Akatemian DocMus-tohtorikoulussa ja Taideyliopiston esittävien taiteiden tutkimuskeskuksessa CfAR:issa. Tällä hetkellä hän työskentelee esiintymisiensä ohella laulun lehtorina ja Laulumusiikin aineryhmän johtajana Sibelius-Akatemiassa.

Pianisti **Jenni Lappalainen** esiintyy solistina ja kamarimusiikkona. Hän suoritti perusopintonsa Pariisissa ja Brysselissä ja valmistee parhaillaan taiteellista tohtorintutkintoa Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa tutkimusaiheinaan Ilmari Hannikainen ja suomalainen impressionismi. Projekti yhdistää konsertteja, musiikin historian tutkimusta ja nuottikäsikirjoitusten editointia. Lappalainen on suunnitellut ja toteuttanut konsertteja, taidelajeja yhdistäviä esityksiä ja festivaaleja sekä tehnyt radionauhoituksia Yleisradiolle. Taiteellisen toimintansa ohella hän opettaa Itä-Helsingin musiikkiopistossa.